

YOSHLAR O'RTASIDA MILLIY-MA'NAVIY TARBIYA HAMDA EZGU DA'VATLARNI QO'LLAB-QUVVATLASH VA TURLI ILLATLARGA QARSHI MUROSIZLIK KAYFIYATINI SHAKLLANTIRISH

Zulfiya Dauletnazarova

Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi Qoraqalpog'iston
Respublikasi boshqarmasi bosh mutaxassisi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.8330216>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 01-September 2023 yil
Ma'qullandi: 04-September 2023 yil
Nashr qilindi: 09-September 2023 yil

KEY WORDS

*jamiyat, ma'naviyat, tarbiya,
ta'lim, madaniyat, qadriyat,
yoshlar, milliylik, ezgulik, illatlar.*

ABSTRACT

Tadqiqotda yoshlarning dunyoqarashini shakllantirishda milliy-ma'naviy tarbiya, ezgu da'vatlarni qo'llab-quvvatlash muhimligi ta'kidlangan. Unda madaniy meros va g'urur tuyg'usini shakllantirish, madaniyatlararo samarali muloqotni rivojlantirish va ijobiy qadriyatlarni qo'llab-quvvatlash muhimligi aytib o'tilgan. Bu orqali yoshlar turli xil illat va salbiy ta'sirlarga qarshi turishlari, oqilona tanlov qilishlari, jamiyatga ijobiy hissa qo'shishlari mumkin.

Bugungi shiddat bilan o'zgarib borayotgan dunyoda yoshlarning ta'lim-tarbiyasi va kamolotiga alohida e'tibor qaratish juda muhim. Ushbu tadqiqotda milliy-ma'naviy tarbiyaning ahamiyati, yoshlarning dunyoqarashini shakllantirishda ezgu da'vatlar qo'llab-quvvatlanishi ta'kidlangan.

Milliy-ma'naviy tarbiya deganda milliy o'zlikni anglash, g'urur va iftixor tuyg'ularini tarbiyalash, ma'naviy qadriyatlar va e'tiqodlarni tarbiyalash tushuniladi. Madaniy meros va madaniy qadriyatlarni asrab-avaylash tuyg'usini singdirish orqali yoshlar o'zlarining munosabati va xatti-harakatlarini boshqaradigan mustahkam poydevorni shakllantirishlari mumkin [4].

Shu bois, mamlakatimizda o'zgacha va ibratli ishlarni aniq tashkil etish, bu borada amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar samaradorligini kengaytirish, aholi, ayniqsa, yoshlarning aqliy salohiyati, tafakkuri va dunyoqarashini yuksaltirish, mafkuraviy qarshilikni, vatanparvarlik tuyg'usini mustahkamlash va har tomonlama barkamol yoshlarni tarbiyalashga alohida e'tibor qaratilmoqda. Shu tufayli, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti 2019-yil 3-may O'zbekiston Respublikasida ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini yanada oshirish, aholining intellektual salohiyati va dunyoqarashini yuksaltirishga, mafkuraviy immunitetini mustahkamlashga doir chora-tadbirlar to'g'risida qaror qabul qildi [1]. Ushbu qarorga muvofiq, yoshlar tarbiyasini qo'llab-quvvatlash maqsadida oila, mahalla, ta'lim muassasalari va mehnat jamoalarida ijtimoiy-ma'naviy muhitni o'rganish, uning manzilliligi, tizimliliigi va ta'sirchanligini ta'minlash, targ'ibot-tashviqot ishlarini shaklan va mazmunan boyitish hamda bu jarayonga innovatsion usullarni joriy etish ishlari amalga oshirilmoqda.

Ushbu tadqiqotda yoritilgan asosiy jihatlardan biri til tahlilidir. Madaniyatlararo samarali muloqot turli madaniyatlar o'rtasida tushunish va hurmatni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Til naqshlari va nuanslarini o'rganish orqali biz bo'shliqlarni bartaraf etishimiz

va turli jamoalar o'rtasida birlik tuyg'usini rivojlantirishimiz mumkin. Bu nafaqat samarali muloqotni osonlashtiradi, balki madaniy merosni saqlashga ham hissa qo'shadi.

Qolaversa, mazkur tadqiqot turli illatlar va salbiy ta'sirlarga qarshi kurashishda yoshlar o'rtasida milliy-ma'naviy tarbiya va ijobiy qadriyatlarni qo'llab-quvvatlash muhimligini ta'kidlaydi. Hozirgi jamiyatda yoshlar ko'pincha giyohvand moddalarni iste'mol qilish, zo'ravonlik va axloqsiz xatti-harakatlar kabi zararli ta'sirlarga duchor bo'lishadi. Ezgu da'vatlarni singdirish va ijobiy qadriyatlarni targ'ib qilish orqali biz yoshlarga bu illatlarga qarshi turish va axloqiy tanlov qilish imkoniyatini berishimiz mumkin.

Yoshlarning xulq-atvori va tafakkurini shakllantirishda turli illatlarga nisbatan murosasizlik munosabatini shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Kuchli axloqiy kompasni targ'ib qilish va salbiy xatti-harakatlarning oqibatlarini ta'kidlash orqali biz yoshlarni oqilona tanlov qilishga va jamiyatga ijobiy hissa qo'shishga undashimiz mumkin [9, 19-22].

Milliy-ma'naviy tarbiya yoshlarning qadriyatlari, dunyoqarashi va xulq-atvorini shakllantirishda hal qiluvchi o'rin tutadi. Ezgu da'vatlarni o'zida mujassamlashtirgan va illatlarga nisbatan murosasiz munosabatni rag'batlantirish orqali ta'limning ushbu shakli yoshlarning har tomonlama rivojlanishiga va butun jamiyat farovonligiga hissa qo'shishi mumkin.

Birinchidan, milliy-ma'naviy ta'lim maktablarda ezgu da'vatlar muhimligini ta'kidlaydigan, o'quvchilarda maqsad va ma'no tuyg'usini tarbiyalovchi o'quv dasturini ishlab chiqish uchun keng qamrovli asos yaratadi. Mehr-shafqat, hamdardlik, halollik va ijtimoiy mas'uliyat kabi fazilatlarini targ'ib qiluvchi mavzular va tadbirlarni o'z ichiga olgan holda, yoshlar ezgu da'vatlarga intilish va o'z jamoalariga ijobiy hissa qo'shishga da'vat etiladi [8].

Qolaversa, ochko'zlik, insofsizlik, zo'ravonlik, giyohvandlik kabi illatlarning salbiy oqibatlarini ochiq-oydin o'rgatish orqali milliy-ma'naviy tarbiya yoshlarda bu buzg'unchi xatti-harakatlarga nisbatan murosasiz munosabatni shakllantirishga yordam beradi. Yoshlar illatlar keltiradigan zararni tushunib, ularni rad etishlari va uning o'rniga yaxshi xatti-harakatlarga faol intilishlari mumkin.

Milliy-ma'naviy tarbiyaning samarali yo'lga qo'yilishida o'qituvchilar malakasini oshirish muhim ahamiyatga ega. O'qituvchilarga kerakli bilim, ko'nikma va resurslarni taqdim etish orqali ular o'quvchilarni ezgu da'vatlarni qabul qilishga va illatlarni rad etishga ilhomlantiradigan qiziqarli va ta'sirli darslarni yaratishi mumkin [2]. Doimiy malaka oshirish imkoniyatlari ham o'qituvchilarga milliy-ma'naviy ta'lim sohasidagi eng so'nggi tadqiqotlar va ilg'or tajribalardan xabardor bo'lish imkonini beradi.

Shuningdek, milliy-ma'naviy tarbiyada o'qitiladigan qadriyat va tamoyillarni mustahkamlashda ota-onalarning faolligi hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ota-onalarni farzandlarining ta'lim-tarbiyasiga jalb etish, ularga zarur ko'mak va yo'l-yo'riq ko'rsatish orqali ota-onalar farzandlarining ezgu da'vatlarini tarbiyalashda, illatlarga nisbatan murosasiz munosabatda bo'lishda faol ishtirok etishlari mumkin. Ota-onalar va o'qituvchilar konferentsiyalari, ota-onalarni tarbiyalash ko'nikmalariga oid seminarlar va muloqot platformalari ota-onalar va o'qituvchilar o'rtasidagi samarali hamkorlikni osonlashtirishi mumkin.

Murabbiylik dasturlari yoshlarga o'zlarining ezgu da'vatlari sari yo'l-yo'riq ko'rsatish va qo'llab-quvvatlashda qimmatlidir [5]. Ularni qiziqishlari o'xshash yoki tegishli sohalarda muvaffaqiyatga erishgan tajribali mutaxassislar bilan bog'lash orqali ustozlik dasturlari

yoshlarga o'rnak olishlari va ulardan saboq olishlari mumkin. Muntazam uchrashuvlar yoki murabbiylar bilan muloqot shaxsiy o'sish va rivojlanishga yordam beradigan yo'l-yo'riq, maslahat va rag'batlantirishni taklif qilishi mumkin.

O'zini ezgu da'vatlarga bag'ishlagan ijobiy namunalarni tan olish va nishonlash yoshlarni ilhomlantirishi va ezgu xatti-harakatlarning ahamiyatini kuchaytirishi mumkin. Bu ibrat namunalarni aniqlash va e'zozlash bo'yicha jamoatlarni yo'lga qo'yish orqali jamiyat ezgu da'vatlarning ijobiy ta'sirini ta'kidlab, ularni yoshlar uchun intiluvchan maqsadlar sifatida targ'ib qilishi mumkin.

Yoshlarga illatlarning salbiy oqibatlari haqida ma'lumot berishda targ'ibot-tashviqot ishlari muhim ahamiyatga ega. Ezgulik kontentni loyihalash va ijtimoiy media platformalaridan foydalanish orqali ushbu jamoatlar yosh auditoriyaga samarali kirishi va rezonanslashishi mumkin [10]. Ta'sir qiluvchilar yoki taniqli shaxslar bilan hamkorlik qilish xabarni kuchaytirishi va uning ta'sirini oshirishi mumkin.

Qolaversa, yoshlar ezgu da'vatlar bilan bog'liq faoliyat bilan shug'ullanishlari mumkin bo'lgan qo'llab-quvvatlovchi tengdoshlar muhitini yaratish juda muhimdir. Sinfdan tashqari to'garaklar, jamoat ishlari bo'yicha loyihalar va ijobiy munosabatlarga turtki beruvchi tadbirlar tashkil etish orqali yoshlar o'z qadriyatlarini va intilishlari bilan o'rtoqlashadigan tengdoshlarini topishlari mumkin. Bu tengdoshlar muhiti qo'llab-quvvatlash, rag'batlantirish va hamkorlik uchun imkoniyatlar beradi, bu esa ezgu chaqiruvlarning ahamiyatini yanada kuchaytiradi.

Texnologiyalar integratsiyasi milliy-ma'naviy ta'lim resurslaridan foydalanish imkoniyati va interaktivligini oshirishi mumkin. Ta'lim ilovalari yoki onlayn o'quv platformalari kabi texnologiya platformalarini aniqlash va ulardan foydalanish orqali yoshlar istalgan vaqtda va istalgan joyda o'quv materiallaridan foydalanishlari mumkin [7]. Ta'lim texnologiyalari kompaniyalari bilan hamkorlik qilish yoki maxsus ilovalarni ishlab chiqish milliy-ma'naviy ta'limning yoshlar uchun qiziqarli va dolzarb bo'lishini ta'minlaydi.

Jamoa hamkorligi yoshlarga qo'shimcha manbalar, murabbiylik va yo'l-yo'riq ko'rsatishda qimmatlidir. Mahalliy jamoat tashkilotlari, diniy muassasalar va yetakchilar bilan hamkorlikda milliy-ma'naviy ta'lim dasturlari yoshlarning ezgu da'vatlarini qo'llab-quvvatlash uchun ularning tajribasi va tarmoqlaridan foydalanishi mumkin. Rasmiy hamkorlikni yo'lga qo'yish, qo'shma tashabbuslarni tashkil etish va jamoat tarmoqlaridan foydalanish yosh shaxslar uchun qo'llab-quvvatlovchi ekotizimni yaratishi mumkin.

Milliy-ma'naviy ta'lim dasturlarini uzoq muddatli muvaffaqiyatga erishish uchun muntazam baholash va doimiy takomillashtirish zarur. O'qituvchilar va siyosatchilar tadbirlarning samaradorligi to'g'risida fikr-mulohazalar va ma'lumotlarni to'plash orqali takomillashtirish yo'nalishlarini aniqlashlari va zarur tuzatish kiritishlari mumkin. Bu milliy-ma'naviy ta'limning dolzarbligi, ta'sirchanligi va yosh shaxslar va butun jamiyat ehtiyojlariga mos bo'lishini ta'minlaydi.

Xulosa. Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, tadqiqot yoshlarning dunyoqarashini shakllantirishda milliy-ma'naviy tarbiya va ezgu da'vatlarni qo'llab-quvvatlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Madaniy meros va g'urur tuyg'usini singdirish, samarali madaniyatlararo muloqotni targ'ib qilish va ijobiy qadriyatlarni qo'llab-quvvatlash orqali yoshlar illatlar va salbiy ta'sirlarga qarshi turishlari mumkin. Bu ularga oqilona tanlov qilish va jamiyatga ijobiy hissa qo'shish imkonini beradi. Turli illatlarga nisbatan murosasizlik munosabatini

shakllantirish yoshlarning farovonligi va kamolotini ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 03.05.2019 yildagi PQ-4307-son
2. Jo'raev N. G'oyaviy immunitet yoki ma'naviy xaloskorlik tuyg'usi.-T.: "O'zbekiston", 2001.-64 bet.
3. Ziyomuhammadov B. va boshqalar. Ma'naviyat asoslari. (Darslik). T.: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi', 2000. -192 bet.
4. Ibrohim, Mingboyev Alisher O'G'Li (2022). YOSHLAR MA'NAVIYATINI YUKSALTIRISHDA TA'LIM-TARBIYA BERISH TIZIMINI SIFAT JIHATIDAN YANGI BOSQICHGA OLIB CHIQISH USULLARI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2 (Special Issue 23), 830-839. doi: 10.24412/2181-1784-2022-23-830-839
5. Imomnazarov M. Ma'naviyatimizning takomil bosqichlari.-T.: Sharq, 1996 yil
6. Ismoilova Z.K. Milliy g'oya va ma'naviy-axloqiy tarbiya. (O'quv-uslubiy qo'llanma). - T.: Moliya, 2007. 72 bet.
7. Mahkamov U. O'quvchilarning axloqiy madaniyatini shakllantirish muammolari. - T.: Fan, 1995. 200 bet.
8. Musurmonova O. O'quvchilarning ma'naviy madaniyatini shakllantirish.-T.: Fan, 1993. 112 bet.
9. Olimov SH. O'quvchilarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalashda tarbiya jarayonining qonuniyatlarini hisobga olish. // Xalq ta'limi jurnali, 2007. 2-son. 19-22-betlar.
10. Rustamova R.SH., Begmatov A.S. Milliy g'oya targ'iboti va madaniy-ma'rifiy tadbirlar. Risola. -T.: Ma'naviyat, 2007. - 64 bet.

INNOVATIVE
ACADEMY